

Toni Morrison

Süleyman'ın Şarkısı

Türkçesi: Sibel Özbudun

Roman

*Babalar süzülebিলse göklerde
ve çocuklar bilebilse adlarını...*

I

Kuzey Carolina Karşılıklı Hayat Sigortası acentesi saat üçte Merhamet'ten Superior Gölü'nün karşı kıyısına uçma söz verdi. Olay gününden iki gün önce küçük sarı evinin kapısına bir not iliştiirdi:

18 Şubat 1931 Çarşamba günü saat 15.00'te Merhamet'ten havalanıp kendi kanatlarımla uçacağım. Lütfen beni bağışlayın. Hepinizi çok sevmiştim.

(imza) Robert Smith
Sigorta acentesi

Bay Smith, Lindbergh'in dört yıl önce çektiği kalabalığı toplayamadı –gelenlerin sayısı ancak 40-50 kadardı– çünkü insanlar notu ancak uçuşu gerçekleştirmek için seçtiği çarşamba günü saat on bire doğru okuyabildiler. Hafta ortası, günün o saatinde fısıltı gazetesinin dolaşımı bir hayli yavaştı. Çocuklar okulda, erkeklerse işteydi; kadınların çoğu korselerini ilikleyip kasabın o gün ıskartaya çıkaracağı sakatatı görmeye gitmek üzere hazırlanıyordu. Ortalıkta yalnızca işsiz güçsüzler, esnaf ve çok küçük çocuklar vardı, onlar

da ya olaydan daha önceden haberdar oldukları için ya da günün o saatlerinde –Posta İdaresi'nin tanımadığı adıyla– Doktor Değil Sokağı'nın kıydaki ucunda rastlantı eseri buldukları için oradaydılar. Sokak, kent haritalarında Mains Caddesi olarak kayıtlıydı; ancak kentin tek siyahi doktoru o sokakta yaşamış ve ölmüştü; 1896'da oraya taşındığında hiçbiri orada ya da civarında yaşamayan hastaları sokağa Doktor Sokağı demeye alışmışlar. Sonra başka zenciler oraya taşındığında ve mektup aralarındaki haberleşmenin gözde aracı haline geldiğinde, Louisiana, Virginia, Alabama ve Georgia'dan üstünde Doktor Sokağı'ndaki şu ya da bu numaralı evin adresi yazılı zarflar yağmaya başladı. Posta görevlileri bu mektupları ya göndericiye iade ediyor ya da Adresi Bilinmeyen Mektuplar Servisi'ne havale ediyorlardı. Derken 1918'de siyahilerin de askere alınmaya başlamasıyla aralarından birkaçı askerlik şubelerine adres olarak Doktor Sokağı'nı bildirdi. Böylelikle isim, yarı resmi bir nitelik kazanmış oldu, ama bu da pek uzun sürmedi. Siyasal yaşamının en önemli bölümünü münasip adların ve kent sınırını belirleyen işaretlerin korunmasına adanmış kimi kent meclisi üyeleri Doktor Sokağı'nın hiçbir resmi işlemde kullanılmasını sağladılar. Ve yalnızca Güney Yakası'nda oturan hemşerilerinin bu adda ısrarlı olduklarını bildiklerinden, kentin bu yakasındaki dükkânlara, berber salonlarına ve lokantalara, Sahil Yolu'ndan başlayarak göl boyunca kuzey-güney doğrultusunda uzanan, Pennsylvania'ya giden 6 ve 2 no'lu yollarla kavşak oluşturan, Rutherford Caddesi ve Broadway arasında, bu iki caddeye paralel uzanan caddenin Doktor değil, Mains Caddesi olduğunu ve bundan sonra da böyle kalacağını bildiren duyurular astılar.

Bu gerçekten de son derece aydınlatıcı bir duyuruydu; Güney Yakası'nda oturanlara da hem anılarını taze tutma hem

de kent meclisi üyelerini hoşnut etme olanağı sağladı. Sokağa Doktor Değil adını verdiler; kuzey ucundaki vakıf hastanesini de Merhametsizlik Hastanesi adıyla anmak eğilimdediler daha ziyade; çünkü siyahi bir anne adayının merdivenlerinde değil de koğuşlarından birinde doğum yapmasına ilk kez 1931’de, Bay Smith’in kendini damından aşağı koyverdiği günün hemen ertesinde izin verilmişti. Hastanenin bu kadına karşı gösterdiği hayırhahlığın nedeni onun bu Zenci doktorun tek kızı oluşu değildi; çünkü doktora tüm meslek yaşamı boyunca hastane ayrıcalıklarından biri dahi tanınmamıştı, üstelik ölene değin hastalarından yalnızca ikisi kabul edilmişti hastaneye; rengi beyaz olan ikisi. Dahası, 1931’de doktor çoktan ölmüş bulunuyordu. Onu hastaneye kabul ediş nedenleri olsa olsa Bay Smith’in başları üzerinden kendini aşağı atması olabilirdi. Her ne olursa olsun, küçük sigorta acentesinin uçabileceğine olan inancının kadının doğum yerini etkileyip etkilemediğini kesin olarak söyleyemesek dahi, doğum zamanını etkilediğinden kesinlikle emin olabiliriz.

Ölü doktorun kızı, Bay Smith’in tam söz verdiği saatte mavi ipek kanatları göğsü üzerinde kavuşturulmuş halde damda belirdiğini görünce, kapaklı iri sepetini elinden düşürürdü, tabii içindeki kırmızı kadife gül yaprakları da yere saçıldı. Rüzgâr onları önüne katıp kar tepeliklerine doğru sürükledi. Yarı yetişkin kızları yaprakların peşinde koştururken anneleri, eli karnının alt kısmında, bir inilti koyverdi. Dağılan gül yaprakları bir hayli ilgi toplarken hamile kadıncağızın iniltilerine nedense pek kulak asan olmadı. Kızların pahalı kadifeden modeller çıkarmasının, kesmesinin ve dikmesinin saatler aldığını ve Gerhardt Mağazası’nın kirlenmiş yaprakları anında reddeceğini herkes biliyordu.

Ortalık bir anda şenlendi. Kumaş parçalarının karda ıslanmadan toparlanması işine erkekler de katıldılar – ya rüzgârın

önünde uçuşurken yakalıyor ya da incitmekten korkarcasına karın üzerinden topluyorlardı onları. Çok küçük çocuklara damdaki mavi çerçevesiz adamı mı, yoksa yerlere saçılmış kırmızı parçacıkları mı seyretsiner, kararsız kalmışlardı. İnkilemleri bir kadının apansız bir şarkı tutturmasıyla çözüldü. Kalabalığın gerisinde duran şarkıcının üstü başı doktorun kızının şık giysilerine inat, perişandı. Doktorun kızının üstünde temiz, küllengi bir palto, belinde geleneksel hamile kadın kuşağı, başında siyah kloş bir şapka ve ayaklarında bir çift dört düğmeli hanım galoşu vardı. Şarkı söyleyen kadınsa iyice alnına doğru yatırılmış el örgüsü bir denizci beresi takmıştı. Palto yerine eski bir yorgana sarınmıştı. Baş hafif yana eğik, gözleri Bay Robert Smith'e dikili, güçlü bir kontralto sesle sürdürüyordu şarkısını.

Ey Şekeradam uçtu gitti
Şekeradam gitti
Şekeradam katetti gökyüzünü
Şekeradam evine gitti...

Oraya toplanmış elli kadar insandan kimileri birbirlerini dirsekleriyle dürtükleyip kıkırdaştı. Diğerleri, sessiz filmlerdeki yardımcı ve tanımlayıcı piyano müziğiymişçesine kulak verdiler şarkıya. Hastane görevlileri çıkagelene dek her biri çevresindeki şu ya da bu küçük olayla ilgilenerek öylece dikilip durdu: Hiçbiri Bay Smith'e seslenmedi.

Görevliler olup biteni pencerelerden izliyorlardı – önce-leri ılımlı bir merakla, ardından, kalabalık gelip de hastane duvarlarına dek dayandığında kaygıyla. Irk gruplarının düzenleyegeldiği kışkırtıcı gösterilerden biri sandılar önce, ama ortada pankart ya da konuşmacı görmeyince, dışarıya, soğuğa çıkmayı göze aldılar: Beyaz önlüklü cerrahlar, koyu renk ceketli idareciler ve kolalı önlükleriyle üç hemşire.

Bay Smith'in iri mavi kanatları, kadının şarkısı ve ortalığa saçılmış gül yaprakları karşısında bir an donakaldılar. İçlerinden bazıları bunun bir çeşit ayin olabileceğini aklından geçirdi. Kutsal Baba'nın hüküm sürdüğü Philadelphia pek uzak sayılmazdı. Belki eli sepetli genç kızlar, onun bakirelerinden ikisiydi. Ama altın dişli bir adamın kahkahası onları kendilerine getirdi. Düşlemeyi bırakıp hemen işe koyuldular, sağa sola emirler yağdırmaya başladılar. Bağırıtı ve itiş kakışları, demin birkaç erkek ve kızın kadife parçalarıyla oynadığı, bir kadının da şarkı söylediği ortamda büyük bir kargaşaya neden oldu.

Bir hemşire, karışıklığa biraz çekidüzen vermek umuduyla çevresindeki yüzleri gözden geçirmeye koyuldu; bakışları bir anda, isterse yeri yerinden oynatabilecekmiş gibi duran tıknaz bir kadının yüzünde dondu kaldı.

"Sen," diye seslendi tıknaz kadına. "Bu çocuklar senin mi?"

Tıknaz kadın başını yavaşça çevirdi, sesleniş tarzındaki özensizlik karşısında kaşları havalanmıştı. Sesin nereden geldiğini görünce onları indirip gözlerini perdeledi.

"Efendim?"

"Birini arka taraftaki güvenlik bürosuna gönder. Bir an evvel bekçiyi alıp buraya gelsin. Şuradaki çocuk gidebilir. Şu." Beş altı yaşlarında, kedigözlü bir oğlanı işaret ediyordu.

"Gitar, efendim."

"Ne?"

"Gitar."

Hemşire tıknaz kadına Galce konuşuyormuş gibi baktı. Sonra ağzını kapadı, yeniden kedigözlü çocuğa çevirdi bakışlarını, parmaklarını kavuşturarak tane tane konuşmaya koyuldu.

"Dinle. Hastanenin arkasındaki bekçi kulübesine git. Kapıda 'Güvenlik' yazar. G-Ü-V-E-N-İ-K. Bekçi oradadır. Hemen buraya gelmesini söyle. Haydi, fırla şimdi. Haydi!" Parmaklarını çözdü, elleriyle havayı iteledi.

Kahverengi takım elbiseli bir adam ağzından beyaz buhar bulutları saçarak ona doğru geldi, "İtfaiye yolda. İçeri gir. Donacaksın."

Hemşire başıyla onayladı.

"L'yi atladınız, efendim," dedi oğlan. Kuzey onun için çok yeniydi ve beyazlarla konuşabileceğini yeni yeni öğreniyordu. Ama kadın soğuğa karşı kollarını ovuştura ovuştura uzaklaşmıştı çoktan.

"Büyükanne. L'yi atladı."

"Ve de 'lütfen'i."

"Sence kendini atacak mı?"

"O kaçık her şeyi yapar."

"Kim o?"

"Sigorta paralarını toplar. Kaçığın tekidir."

"Şarkı söyleyen hanım kim?"

"O, canımın içi, felaketin son perdesi." Ama şarkı söyleyen kadına bakarken gözlerinin içi gülüyordu. Kedigözlü oğlan en az hastanenin damında kanat çırpın adama baktığı kadar dikkatle resitali dinlemeye verdi kendini.

Yasaya başvurulması kalabalığı biraz tedirgin etmişti. Bay Smith'i hepsi tanırdı. Ayda iki kez evlerine uğrayıp bir dolar altmış sekiz senti tahsil eder, sonra küçük sarı bir karta tarihi ve haftalık seksen dört sentlik ödentilerini kaydedirdi. Her seferinde yarım ay falan geriden izlerler ve –neden bu kadar erken geldiği yolundaki ilk tartışmadan sonra– ödemeyi erteleme konusunda onunla pazarlığa girişirlerdi.

"Yine mi sen? Ne çabuk! Daha yeni kurtulmuştuk senden."

"Yüzünü görmekten bıktım usandım. Vallahi bıktım."

"Biliyordum zaten. İki kuruşu bir araya getirir getirmez, hemen bitiverirsin. Azrailden daha şaşmaz. Hoover seni biliyor mu?"

Onunla dalga geçer, aşığılarlar, çocuklarına evde olmadıklarını, hasta olduklarını ya da Pittsburgh'a gittiklerini söylemelerini tembihlerlerdi. Ama o küçük sarı kartlara sanki çok matahmış gibi dört elle sarılırlar, ayakkabı kutularının içindeki kira makbuzlarının, evlilik cüzdanlarının, süresi dolmuş fabrika kimlik kartlarının yanına özenle koyarlardı. Bay Smith'in her nasılsa gözlerini daima müşterilerinin ayakkabıları üzerinde sabit tutmayı becererek ve hep gülümseyerek bunlara katlanırdı. İşinde takım elbise giyerdi ama evi diğerlerinkinden daha iyi değildi. Şimdiye dek hiçbiri, yanında bir kadın olduğunu görmemiş ya da duymamıştı; kilisede de, ara sıra "amin" demek için açardı ağzını, o kadar. Kimseyle kavga etmemiş, karanlık bastıktan sonra hiç ortalarda görünmemişti; bu nedenle, herhalde iyi bir adamdır, diye düşünürlerdi hakkında. Ne ki, yoğun bir biçimde hastalık ve ölümlle ilişkilendirmişlerdi onu; her ikisini de, sarı kartlarının arkasında kahverengi bir resmi bulunan Kuzey Carolina Hayat Sigortası Binası'ndan ayırt etmek mümkün değildi. Merhamet'in tepesinden aşağıya atlamak bugüne dek yaptığı en ilginç şeydi. Böyle bir eğilim taşıyabileceğinden kimse kuşkulananmamıştı şimdiye dek. Bu da gösterir ki, diye mırıldanıyorlardı kendi aralarında, insanları gerçekten tanımak asla mümkün değil.

Şarkı söyleyen kadın sesini kesti, melodiyi mırıldanarak kalabalığın içinden, hâlâ karnını tutan gülyapraklı kadına doğru yürüdü.

"Kendini sıcak tutmalısın," diye fısıldadı ona, koluna hafifçe dokunarak. "Sabaha küçük bir kuş gelecek buraya."

"Ya?" dedi gül yapraklı kadın. "Yarın sabah mı?"

"En yakın sabah, o."

"Olamaz," dedi gül yapraklı kadın. "Çok erken."

“Değil. Tam zamanı.”

Kalabalıktan muazzam bir gürültü, dalga dalga bir “ooo” sesi yükseldiğinde iki kadın birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı. Bay Smith bir an için dengesini yitirmiş, saçaktan sarkan ahşap üçgene vargücüsüyle tutunmaya çabalıyordu. Şarkı-söyleyen-kadın hemen yeniden başladı türküsüne.

Ey Şekeradam uçtu gitti
Şeker adam gitti...

Kent merkezinde itfaiyeciler üniformalarını giydiler, ama Merhamet’e vardıklarında Bay Smith gül yapraklarını görmüş, şarkıyı duymuş ve kendini boşluğa koyvermişti.

Ertesi gün Merhamet’in içinde ilk kez siyahi bir bebek dünyaya geldi. Bay Smith’in mavi kanatları iz bırakmış olmalı, çünkü küçük oğlan çocuğu dört yaşındayken Bay Smith’in daha önce öğrendiği bir şeyi –yalnızca kuşların ve uçakların uçabileceğini– keşfettikten sonra kendine olan tüm ilgisini yitirdi. O tek yetenekle donatılmamış olmak, hayal dünyasını öylesine çoraklaştırmıştı ki, annesinden nefret etmeyen kadınlar bile çocuğu sıkıcı buluyordu. Nefret edenler, çay davetini kabul edip de doktorun on iki odalı büyük eviyle yeşil otomobillerini kıskanırken, çocuğu “tuhaflı” buluyorlardı. Evin saraydan çok hapishane, Dodge otomobilin de salt pazar gezilerine özgü olduğunu bilenlerse Ruth Foster ve kurumuş kızlarına acır, oğlunuysa “derin” sayarlardı. Hatta gizemli.

“Zarla mı doğdu?”

“Eğer öyleyse zarı kurutup çayını içirmeliydin. Yoksa hayaletler görür.”

“Buna inanıyor musun?”